

A MAGYAR KIRÁLYI FÖLDMŪVELÉSÜGYI MINISZTERIUM KIADÁSA

RÁDIÓS GAZDASÁGI ELŐADÁSOK

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

ELNÖK: BR. PRÓNAY GYÖRGY DR.
HELYETTES ELNÖK: TÓTH JENŐ DR.

TAGOK:

BUDAY BARNA SZTANKOVICS JÁNOS
NÉMETH JENŐ WELLMANN OSZKÁR DR.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

CZVETKOVITS FERENC DR.

SEGÉDSZERKESZTŐ:

SUHAYDA TIBOR

SZERKESZTŐSEG:

BUDAPEST, V., KOSSUTH LAJOS-TÉR 11. SZ., II. ZOL.

II. ÉVF.

A. SZOROZAT.

14. SZÁM.

OLYASD EL, ŐRIZD MEG ES GYUJTSO KÖNYVTARBA!

A HÁZIÁLLATOR UJJAIN HIÁNYOS GONDOZÁS MIATT RELETREZŐ HIBÁK ES KÖROS ELVALTOZÁSOK

IRTA:

DR. GUOTH GY. ENDRE

ÁLLATORVOSI FŐISKOLAI NYILVÁNOS RK. TANÁR

A Földművelésügyi Minisztérium megbízása alapján
csinos kivitelű és egész vászonkötésű

BEKÖTÉSI TÁBLÁK

ezen „Rádiós Gazdasági Előadások” 1928. évben megjelenő
számaihoz már kaphatók könyvkereskedésünkben. Ára közvetlen
nálunk átvéve darabonként —80 fillér, postán, keresztkötéssel 1— pengő
„Patria” Irodalmi Vállalat és Nyomdai R.-T., Budapest, IX., Üllői-út 25. szám.

A háziállatok ujjain hiányos gondozás miatt keletkező hibák és kóros elváltozások.

Írta: **Dr. Guoth Gy. Endre**, állatorvosi főiskolai ny. rendk. tanár.

A háziállatok végtagjai az ember végtagjaihoz hasonlóan ujjakban végződnek és aszerint, hogy egy vagy több ujjat találunk, páratlan- és párosujjú emlősökről beszélünk. A páratlanujjúakhoz tartozik a ló, szamár, öszvér, párosujjúakhoz a szarvasmarha, juh, kecske és sertés. Az ujjak a csüdizületben kezdődnek. A páratlanujjú háziállatokban és a párosujjúak közül a sertésben mind a négy ujj három ujjpercből áll; a párosujjúakban (szarvasmarha, juh, kecske) rendszerint csak a két teljesen kifejlődött ujjban találunk három ujjpercet, a másik két járulékos vagy fattyúujj csökevényesen fejlődött és nem érinti a talajt. A harmadik ujjperc úgy alakult, hogy a testsúly hordozására alkalmas, ezért összefüggő, kemény, de emellett rugalmas szaruanyagból alkotott szarutok veszi körül. Azokat az állatokat, amelyeknek ujjain ehhez hasonlóan alkotott szaruképlet van, *patás állatoknak* nevezzük s az egy végtagon található paták száma szerint *egypatás* és *többpatás állatok vannak*. A szarutok a vele közvetlenül és közvetve összefüggő képletekkel (írha, csontok, inak, szalagok stb.), amelyeket körülzár, a patát vagy mint a párosujjú állatoknál nevezzük, a csülköket alkotja. A szarutok átalakult bőrképlet és lényegében megfelel az ember körmének, ettől azonban terjedelemben és szerkezet tekintetében eltér.

Az ujjaknak a végtaghoz való viszonya, mai alakja hosszú, évezredek fejlődés következménye és szinte hihetetlennek tűnik, hogy a ló őseinek valamikor öt ujja volt és az emberhez hasonlóan, talpon jártak. Később, a talajviszonyok változásával és a gyorsabb mozgás érdekében, a végtagok egyes részei és talajhoz való helyeződése megváltozott. Az ujjak közül egyesek a többiek rovására hosszú időn keresztül fokozatosan fejlődtek, mások visszafejlődtek. A fokozatos fejlődés és visszafejlődés végül az egyujjú lóhoz vezetett; a talponjárást előbb ujjonjárás, majd pedig ezt ujjhegyenjárás váltotta fel. A nálunk ismeretes patás háziállatok mind ujjhegyen járnak.

Az egypatás és többpatás állatok között ma is előfordulhatnak az ujjak fölös számban. Számos észlelet tanuskodik kétujjú lóról, ötujjú szarvasmarháról, öt-hatujjú sertésről, de ezzel szemben egypatás szarvasmarháról, sertésről is van tudomásunk, amelynek végtagjain a ló patájához hasonlóan, csak egy pata érintkezik a talajjal. Ezek a rendellenességek az ősökre való visszaütésből származnak vagy méhbeli fejlődés közben keletkezett kóros sarjadzás következményei.

Az ujjperceknek egymáshoz és a végtaghoz való viszonya természetesen meghatározott és az egyes háziállatok szerint különböző. Lóban az ujjpercek rendes körülmények között egyenes, a

párosujjú állatokban kétszeresen megtörött vonalat alkotnak és a talajjal különböző nagyságú szöveget zárnak be, amelyeknek figyelembevételével lehet elbírálni az ujjak szabályos és szabálytalan állását, továbbá az ujjakhoz tartozó paták, illetőleg csülkök alakját.

Az ujjak szabályos állása, a paták és csülkök szabályos alakja különösen lónál és szarvasmarhánál bír jelentőséggel s ezeknek értékére, használhatóságára nagymértékben befolyással van. A ló és szarvasmarha többféle hasznosítása, tartási és használati viszonyai hozzák magukkal, hogy ezeknek az ujjain keletkezik a legtöbb hiba és kóros elváltozás, amelyeknek nagyobb a gyakorlati jelentősége és inkább ismereteseek.

Amint a test egyes részei, az ujjak is születéstől kezdve fokozatosan fejlődnek és teljes fejlettségüket az állatfajok szerint különböző korban érik el, de a különféle behatások a szabályos fejlődést ezalatt is gátolhatják, hibákra és kóros elváltozásokra szolgáltatnak alkalmat. A fejlődésben levő állatoknál erre is tekintettel kell lenni, ezért az állatok takarmányozása mellett nem szabad megfeledkezni a megfelelő tartási viszonyokról, gondozásról és ápolásról.

Valamennyi háziállat ujjai egyformán vannak felépítve és a fejlődés során ugyanazokon a változásokon mennek keresztül. Fejlődés és növekedés közben normális viszonyok mellett is leginkább szembe-tűnően változik a paták és csülkök alakja, míg az ujjak többi része főképen csak nagyság tekintetében változik. Hasonlóképen a hibás lábállások és kóros folyamatok is a patákon idéznek elő olyan eltéréseket, amelyek már a nem szakembernek is feltűnnek.

Az újszülött állatok patái fordított kúpalakúak és szabad végüket kevésbé ellentálló, gummihoz hasonlóan rugalmas szövet, tökéletesen el nem szarusodott hám, az úgynevezett ideiglenes talp fedi, ami a még hiányosan fejlődött patát védi a talaj nyomásától. Ezt az ideiglenes talpat sok gazda és pásztor, különösen a nagy háziállatoknál a születés után eltávolítja a patáról, azt gondolva, hogy ezzel a paták és csülkök fejlődését elősegítik. Az ideiglenes talpat nem szabad eltávolítani, mert azt a természet a pata védésére rendelte. Később beszáradás, a talajjal érintkezés előidézte kopás miatt lassankint magától eltávolodik és az időközben fejlődött talpszaru veszi át a szerepét. A fordított kúpalakú paták az állatok növekedésével, fejlődésével együtt fokozatosan növekednek és lassankint felnőttkori alakot nyernek s amikor az állatok kifejlődtek, rendes körülmények mellett a paták is eléri a normális alakjukat és fejlettségüket. Magától értetődik, hogy az állatok fejlettségével nem jár együtt mindig a normális és fejlett pata vagy csülök.

Az állatok fejlődésével, tápláltsági viszonyaival összefüggésben keletkező rendellenes lábállások az ujjak állására (meredek-, hegyes-szögű-, franciás-, hegyfaltipróállás), a paták és csülkök alakjára is hatással vannak és ezeket később rendszerint nem áll módunkban javítani, még kevésbé megszüntetni. A franciás, hegyfaltipró állások, ha csak az állatok fejlődésével nem javulnak, a paták faragásával, patkolással sem javíthatók, de ezekkel az eljárásokkal elejét vehetjük

annak, hogy ezek az ujjállások rosszabbodjanak és a paták deformálódnak. Hasonlóképpen a meredek és hegyesszögű patákat és azokat az ujjállásokat (meredek csüd, ferde csüdállás) is, amelyek mellett ezek a paták előfordulnak, a paták szarujának megfelelő faragásával, patkoiással javítani lehet. A fiatal csikóknál gyakran észlelhető mankósállásokat sok esetben ezúton tudjuk megszüntetni, vagy legalább is annyira javítani, hogy az állatok később használhatókká válnak. Ellenkező esetben, ha az emített beavatkozásokat elhagyjuk, a már meglevő hibák súlyosbodnak és különféle károkat vonnak maguk után, amelyeket később nem lehet helyrehozni. A gondos gazda, ha figyelemmel kíséri állatainak fejlődését és gondoskodik arról, hogy a normális fejlődés feltételei meglegyenek, akkor sok olyan hibának veheti elejét, amelyek állatainak értékét nagymértékben csökkentik.

A meg nem felelő tartási, ápolási viszonyok különféle módon lehetnek károsak a háziállatok ujjainak fejlődésére. A keveset mozgó növendékállatok patái nem kopnak s tekintettel arra, hogy a szaru növekedik (lóban 9 mm., szarvesmarháiban 7 mm., kecskében és juhban 5 mm.-t havonta), a hosszabbra nőtt pata megterhelése, az ujjhoz való viszonya megváltozik és a hosszabb pata az ujj állását is módosítja. A fejlődésben levő állatokban a szaru túlnövéséből még az a kár is származik, hogy az egyenlőtlen megterhelés miatt az ujj, a csontok, az inak, szalagok és a pata fejlődése is rendellenes. A csontok nagyobb mértékben megterhelt része sorvad, a kevésbé megterhelt része túlteng: az inakban, szalagokban a nagyobb húzásra túlnyújtás keletkezik, a pata hegyesszögű lesz.

Túl sok mozgás, különösen kemény talajon, a szaru nagyfokú kopását okozza s ha a szaru pótlódása nem áll arányban a kopással, a szaru a lágyrészekig lekophat és a sebbe került szenny súlyos genyesedéseket okozhat.

Legelőn tartott, puha talajon használt állatok patái szabályos lábállás mellett a hegyfalon nagyobb mértékben kopnak s ha a túlságos kopási nem gátoljuk meg, meredek- vagy bakpaták (pohárköröm) keletkeznek. Szabálytalan lábállás mellett a szaru mindig a nagyobb mértékben megterhelt oldalon kopik fokozott mértékben, ezért talajon tágállás mellett a belső, talajon szűkállás mellett a külső oldalon találjuk a kopásokat.

Ha gondoskodunk arról, hogy az állatok kellő mozgásával a szaru kopjon, illetőleg megakadályozzuk a paták egyenlőtlen kopását, akkor eleget tettünk a paták szabályos fejlődésének. A szaru nagyobb fokú kopása a pata alakváltozását csak fokozza, továbbá az ujjpercek sem alkotnak egyenes vonalat, vagyis az ujjtengely megtörik és a szabálytalan lábállásnak eredetileg megfelelő patából ferde, görbe, meredek, hegyesszögű pata lesz.

Kemény, köves, száraz talajon felnevelt állatok patái, különösen ha az állatok egyidejűleg kevesebbet is mozognak, keskenyek, ezzel szemben nedves legelőn, nedves almon, sáros kifutókban felnevelt vagy hosszú ideig ott tartott lovak patái terültek lesznek. Magától

értetődik, hogy a keskeny és terült paták keletkezésére az állatok szervezete is befolyással van. A melegvérű, könnyebb testű lovakban gyakrabban fordulnak elő a keskeny, a petyhüdt szervezetű, hidegvérű nagylestű lovakban a terült paták.

Kifejlődött állatok ujjain a hiányos gondozás hosszabb idő múlva, de végső eredményeképpen ugyanolyan károkat okozhat, mint a fejlődésben levő állatok ujjain, azzal a különbséggel, hogy az állatok használhatósága miatt adott körülmények között szokásos patkolás, ha nem kellő szakértelemmel végzik, sok hibának és kóros folyamatnak lehet a forrása. A használati mód és talajviszonyok miatt a lovakat és adott esetben a szarvasmarhákat is patkolni kell, hogy a fokozott használat mellett a szaru nagyobbfokú kopásából származó károkat távoltartsuk. A nem szakszerűen végrehajtott patkolás, a patkolás kellő időben való megújításának elmulasztása azonban az állatok ujjain súlyos beszámítás alá eső károkat okozhat. Abból, hogy valamely állatot patkolással munkára használhatóvá tettünk, nem következik, hogy az eredetileg ép és szabályos pata később is megmarad ebben az állapotban, ellenkezőleg maga a patkolás és a patkó különféle képpen káros lehet az ujjakra és közvetve az egész végtagra. Ez alkalommal csak azokról a hibákról és károkról emlékezem meg, amelyek akkor keletkeznek, ha a patkolást kellő időben meg nem újítjuk.

A gyakorlatban takarékosági szempontból sok helyen rajta hagyják addig a patkókat a patákon, míg csak el nem kopnak. A patkó a mezőgazdaságban használt lovakon a rendes használat mellett a talaj minősége szerint körülbelül 2—3 hónap alatt kopik el annyira, hogy már tovább nem lehet a patán tartani. Ezalatt az idő alatt a pata hegyfala 2—3 cm.-rel hosszabb lesz, a sarokfal hordozószele részéből pedig körülbelül 10—15 mm. hosszú szaru kopik le, mert az állat mozgása alkalmával a pata a patkóhoz dörzsölődik és az eredetileg szabályos pata hegyfala a talajjal kisebb szöveget alkot. Ha a legközelebbi patkolásnál a sarufal egyes részei között előállott aránytalanságot faragással nem küszöbölik ki, a következő alkalommal a patán még inkább szembeötló deformálódást észlelünk, ami már az új állását és a patában a megterhelési viszonyokat is megváltoztatja. A pata hátulso felére a testsúlyból nagyobb rész esik, ezért a pata nemcsak a hegyfal és a sarokfal között támadt aránytalanság, hanem a sarokrészlet nagyobbfokú megterhelése következtében a sarokfalak alátolódása miatt hegyesszögű lesz. A pata hátulso felének nagyobbfokú megterhelése a talp laposodását is előidézheti, a hegyesszögű, lapostalpú patában pedig kemény, kövezett utakon való használat mellett előbb keletkezik patagyulladás. Ezekben a patákban gyakran látjuk az ún. vérfoltokat, amelyek azonban csak azt mutatják, hogy a pata irhájában gyulladás volt vagy van, de nincsenek közvetlen okozati összefüggésben az esetleg észlelhető sántasággal. A véresen beivódott szaru elvékonyítása tehát felesleges, a vérfoltok nem szakértő által eszközölt kifaragása pedig az irha fertőződése miatt súlyos genyessedésekre szolgáltathat okot. Gyakorlati megfigyelések tanúskodnak arról, hogy a patában a legsúlyosabb

genyesedések abból származnak, hogy a kovácsok a vérfoltokat kifaragják.

A szaru túlnövés, egyenlőtlen kopása miatt keletkezett pata (hegyesszögű, meredek, ferde, görbe pata) az ujj többi részére is kihatással van. Az ujjpercek többé nem alkotnak egyenes vonalat, az ujjpercek tengelyei alkotta ujjtengely különböző irányban megtörik. A csüd meredeken vagy ferdén áll, a pata kifelé vagy befelé fordult. Ezek az eltérések az ujjcsontok egyes részein a nagyobb nyomásra, az inak, szalagok útján kifejtett nagyobb húzás miatt, csontkinövésekre (gyűrűtetem, kaptatetem) vezetnek és az izületi tok és szalagok megvastagodását okozhatják.

A szabálytalan alakú patákban ugyanezek a behatások előbb indítanak meg gyulladós folyamatokat s az ujjizületek rándulása is könnyebben bekövetkezhet. Az eredetileg jelentéktelennek látszó alkati hiba számos olyan bajnak lehet a kiindulási pontja, amely miatt az állatok munkára használhatósága csökken vagy akár használhatatlanokká válnak.

A hiányos szarukopás miatt az istállóban tartott szarvasmarhák és kecskék csülkein jelentkeznek feltűnő változások. A csülkök kezdetben hosszúak, hegyesszögűek lesznek, hegyfaluk cipőorrhoz hasonlóan felhajlik, majd keresztveződve, egymásra hajlanak. Ezekben a csülkökben a hátulsó részük nagyobbfokú megterhelése miatt irhagyulladás, az ujjizületek körüli gyulladás, majd ezek következtében az izületek körül csontkinövések keletkeznek. A gyulladás nagy fájdalommal jár, az állatok sokat fekszenek, étvágyuk csökken, a hizóba állított állatok súlyban nem gyarapodnak, a tehenek tejhozama csökken. A csülkőkön hosszabb idő óta fennálló elváltozások a szaru rövidítésével nem szüntethetők meg.

Számos baj származik abból, hogy az állatok ujjainak tisztántartására nem fordítanak kellő gondot és nem törődnek azzal, hogy a paták szaruja rugalmas maradjon, vagy pedig nem megfelelő módon iparkodnak a szarut rugalmas állapotban tartani.

Az ujjak tisztántartásának egyedül nem az a célja, hogy az állatok ezzel tetszetősebbek legyenek, hanem hogy elejét vegyünk minden kárnak, amely az ujjakon tapadt szennytől származik, ha ezt el nem távolítjuk. A talajjal érintkező ujjakon gyakran keletkeznek sebek. Ha a sebzés pillanatában az állat ujjá trágyával, földrészekkel szennyezett volt, akkor a sebet előidéző tárgy az ujj felületéről magával viszi a szennyet és ezzel együtt a fertőző csirákat a seb mélyébe s különböző fertőzésekre szolgálthat okot. A gyakorlati szempontból tisztának mondott ujjon, mert a talajjal érintkezik és a talaj mindig szennyezettnek tekintendő, az egészen jelentéktelennek látszó sérülések gyakran súlyos következményekkel járnak, ezért helyesen cselekszünk, ha az ujjakon keletkezett sebeket megtisztítjuk és védjük a beszennyeződéstől. A sebek fertőződéséből sok olyan kár származik, amelyek az ujjak és paták eltorzulására vezetnek, ha kellő időben nem gondoskodunk az orvoslásról. Gyakran látjuk, hogy a pártán tiprástól származó sebekhez nagy duzzanatok társulnak, amelyek

annak ellenére, hogy később a genyesedés megszűnt, megmaradnak, sőt időközben a pata eltorzulására vezetnek, a szaru minősége megváltozik, felületén szarucsorbák láthatók vagy a pata egész felülete fakéreghez hasonlóan repedezett. A patában keletkezett genyes gyulladásokat sikerrel lehet orvosolni, ha idejekorán kerülnek orvoslásra és később az esetleges műleges beavatkozásoknak még nyomát sem látjuk. A pártá sebzéséhez gyakran társuló ú. n. pataporcsipoly műtéttel sikerrel gyógyítható, a különféle orvosságos gyógyítások csak legritkább esetben vezetnek gyógyulásra és eközben rendszerint nemcsak a pata külsején keletkeznek később meg nem szüntethető elváltozások (duzzanatok), hanem magában a patában is, amelyek miatt az állatok hosszabb ideig vagy állandóan sántítanak.

A párosujjú állatok között a szarvasmarhák és juhok csülkein gyakran járványszerűen lép fel csülkök közötti kipállás, illetve *bűdös sántaság (panaritium)* néven ismert betegség. A csülökhasadékban, a pártá bőrében tüskés, erdei legelőn, tarlón járás alkalmával, szűrős almon tartózkodáskor apró sebek keletkeznek, amelyekeken keresztül különböző genyesedést, elhalást okozó baktériumok jutnak be és okozzák ezt a betegséget. A bántalom sebek nélkül is keletkezik, ha a csülökhasadékot, a pártá bőrét tartós nedvesség (trágyalé, sár) feláztatja. Istállókban tartott állatokban különösen nedvdús takarmányok (zöldtakarmányok, répaszelet, szeszgyári moslék stb.) etetése alkalmával jelentkezik a betegség, mert a vizelettel és a híg bélsárral átitatott alom feláztatja a pártá bőrét és az ilyen istállókban a baktériumok is elszaporodnak. A betegség némelykor nagy arányokat ölt és olyan súlyos kimenetelű lehet, hogy az ujjak lágy részeinek legnagyobb része elhal, a csülkök leesnek. A beteg állatok lesóványodnak s némelykor általános fertőzés következtében elhullások is előfordulnak. A betegségnek az istálló, az állatok végtagjainak tisztántartásával, száraz alommal vehetjük elejét, továbbá ha megakadályozzuk, hogy a csülkökön, a pártán sebek keletkezzenek. A már beteg állatokat hosszadalmas és fáradságos orvoslással (mindegyiket külön orvcsolva) sikerül meggyógyítani, súlyos esetekben azonban a genyesedés, elhalás megszűnése ellenére, az ízületekben, a csontokon keletkezett gyulladásos elváltozások miatt az állatok sánták maradnak.

A patákat, hogy tetszetősebbek legyenek, különböző *kenőcsökkel kenik be*, erre a kereskedésben kapható patakenőcsöket, gyakrabban azonban avas zsírt, kocsikenőcsöt, fáradt gépolajat használnak. Ez utóbbiak, valamint nyers vazelint, savakat, lúgokat, avas zsírokat és petróleumot tartalmazó kenőcsök többet ártanak, mint használnak. A patakenőcsöknek elsősorban az a rendeltetésük, hogy a patából a nedvesség elpárolgását megakadályozzák s ezzel a szaru rugalmasságát védjék. Ha patakenőcsöket használunk, azok olyanok legyenek, amelyek ennek a célnak megfelelnek. A kenőcsnek tehát nem szabad olyan anyagot tartalmazni, ami bőrgyulladást okoz, a szaruból vizet von el vagy a szarut ellágyítja. Leginkább megfelelnek azok a kenőcsök, amelyek tiszta olajból, faggyúból, viaszból készülnek, mert ezek jól és hosszabb ideig tapadnak a patán. A kenőcsök közvetlenül nem hatnak

puhítólag a patára. A kenőcsökkel akkor követnek el hibát, ha a kenőcsöt nemcsak a szarura kenik, hanem jól bedörzsölik a pártába, ebben az esetben s ha a kenőcs maga nem is káros, sokszor a pártán tapadt szenny bedörzsölésére keletkezik a pártában gyulladás, ami az ujj bőrében fájdalmas duzzanatot okoz s a duzzanat gyakran felterjed a lábra. A pártá tartós gyulladása a bőr megvastagodását és rendellenes szarutermelődést idéz elő s ennek következtében a szarufal felülete pikkelyezett, fakéregszerű, az ujj szőre borzolt, a bőrön hámpikkelyek, sőt súlyosabb esetekben szemölcszerű növedékek keletkeznek. A szegély és pártagyulladás miatt az új szaru elveszti rugalmasságát és előbb keletkeznek szarurepedések. Ugyanilyen elváltozások keletkezhetnek a paták hiányos tisztogatása miatt, ha a pártá bőrét sár, trágyalé feláztatja és a bőrbe a talajból, trágyaléből különböző csirák bejutnak és gyulladást okoznak.

A patáknak *nyirrohadás* néven ismert bántalma is a hiányos ápolásra vezethető vissza. Hosszabb ideig istállóban, nedves almon, trágyában álló lovak nyírbarázdájában a nedvesség hatására a szaru felázik s a trágyalében nagy mennyiségben levő csirák a szaru rothadását okozzák. A rothadás a nyírbarázdákban addig tart, amíg a rothadást elősegítő feltételek megvannak. A rothadásnak a paták szárazon tartásával, a talp tisztogatásával, száraz almozással vehetjük elejét. A rothadás megszüntetésére különösen száraz, homokos talajon történő használat hat kedvezően. A nyirrohadás miatt a nyírnak nagyobb része tönkremegy és a nyírnek a patára vonatkozó tágitó hatása megszűnik, ezért a nyirrohadás szűk pata keletkezésére vezet, ezenkívül a szarutól megfosztott irhát a talaj részéről zúzódás éri, az irhában sebek keletkeznek.

Száraz időjárás alkalmával, vagy ha az állatok száraz talajon teljesítenek munkát, a szaru víztartalma csökken s emiatt rugalmatlanná válik. Az ilyen patában rendszeres használat mellett, de még inkább követelt, kemény talajon repedések keletkezhetnek; a szaru rugalmasságának csökkenése szűk paták keletkezésére is hajlamosít. Repedések keletkezésére szolgálhatnak okot a pata deformálódása (szűk, ferde, meredek pata) is. A szaru visszanyeri rugalmasságát, ha az állatokat időközönként vízbe, megnedvesített alomra, agyagra állítjuk, nedves kötésekkel helyezünk a patákra, vagy azokat langyos vízben fürösztjük. A patakenőcsöknek ebből a nézőponthból nincs nagy gyakorlati jelentőségük.

Ugyanazok a káros behatások, mint amelyek nyirrohadást okoznak, a csüdhajlás bőrében *csüdcsőmört* (ekcema) idézhetnek elő, amelynek lefolyása nagyon változó. Sokszor hosszadalmas orvoslása után gyógyul, máskor pedig, különösen ha a bőrgyulladás sokáig tart, a bőr megvastagodását, a láb megduzzadását (elefántlábúságot) a csüdhajlásban, a csüdön szemölcszerű növedékeket találunk, a szőr ritka és borzolt.

A felsorolt hibák és kóros elváltozások csak kis hányadát teszik azoknak, amelyek a háziállatok ujjain előfordulnak. Ez alkalommal csak az általánosan ismertekre óhajtottam a figyelmet felhívni, amelyek a gondos gazda állatain nem fordulhatnak elő.